

RECENZIJOS

V. H. Топоров. Прусский язык. Словарь (A–D). М., 1975, 399 с.

Mielas kolega Vladimiras Toporovas daug nusipelnė baltų ir baltų-slavų bei kitų indoeuropiečių kalbotyrai. Šis talentingas ir produktyvus mokslininkas paskelbė iš tikrųjų daug savo tyrinėjimų (knygų bei straipsnių) tiek Tarybų Sąjungoje, tiek užsienyje. Nemaža jo straipsnių išėjo ir mūsų mokslinėje spaudoje, taip pat „Baltisticoje“.

Iš visų V. N. Toporovo darbų, be abejo, reikšmingiausias yra jo pradėta leisti penkiatomė „Prūsų kalba“ („Прусский язык“), kurios keturi tomai sudarys „Žodyną“, o penktasis bus skirtas lyginamajam-istoriniam prūsų gramatikos ir leksikos tyrinėjimui. Jau pasirodė pirmasis „Prūsų kalbos“ tomas, kuris yra kartu ir pirmasis „Žodyno“ tomas, apimantis prūsų žodžius, prasidedančius raidėmis A–D.

Kaip matyti iš pirmojo tomo, „Žodynas“ yra tezauro tipo: jame sudėti apeliatyvai iš visų prūsų raštų¹ bei kitokių šaltinių, taip pat vietovardžiai bei asmenvardžiai iš J. Gerulio ir R. Trautmanno žodynų² ir iš kitur. „Žodyne“ sukaupta daug atitinkamos medžiagos iš kitų baltų, be to, slavų ir kitų indoeuropiečių kalbų. Panaudota gausybė šaltinių bei mokslinės literatūros (vien jos sąrašas pirmajame „Žodyno“ tome užima 35 puslapius).

„Žodynas“, kuris yra skirtas bendrinių bei tikrinių prūsų žodžių įvairiam ir ypač etimologiniam nagrinėjimui, susideda iš tam tikrų straipsnių. Tipiškas straipsnis, nagrinėjantis bendrinį prūsų žodį, atrodo maždaug taip. Iš pradžių nustatoma prūsų žodžio reikšmė (pateikiamas ir vokiškasis ekvivalentas), nurodoma jo metrika ir kontekstas, žodžio gramatinės formos; žodžio rašybos interpretaciniai duomenys (bei konjektūros); informacija apie jo sandarą;

etimologiniai kitų indoeuropiečių kalbų atitikmenys; siūlomos etimologijos semantinė motyvacija (remiantis ir tipologinėmis paralelėmis); duomenys pagal principą „žodis–realija“; su aprašomuoju žodžiu susiję toponiminiai ir onomastiniai prūsų faktai; arealinė žodžio charakteristika; literatūra apie etimologizuojamą žodį; prūsų žodžio transkripcija.

Ir iš tikrųjų, „Žodyno“ (A–D) autorius prūsų žodžius išnagrinėjo daugeliu aspektų, pateikė vykusių etimologijų arba jų patikslinimų bei papildymų. Didelė šio darbo teigiamybė yra ta, kad autorius savo tyrinėjimuose elgiasi labai atsargiai: jis, kaip ir dera prūsistui, nesižavi konjektūromis, o stengiasi eiti „nuo raidės prie garso“.

„Prūsų kalbos“ („Žodyno“) I tomo pradžioje („Предисловие“) aptariama prūsų kalbos tyrinėjimas bei jo sunkumai, taip pat uždaviniai. Akcentuojama keletas tam tikrų principų. Pirmuoju iš jų teigiama, kad dabar atėjęs laikas prūsų kalbai iš pagalbinių lietuvių ir latvių kalbų tyrinėjimų fono pasidaryti savarakišku studijų objektu. Pagrįstai nurodoma, kad iki šiol per maža buvo kreipiama dėmesio į vakarų baltų (prūsų) ir slavų kalbinius santykius. Toliau akcentuojama, kad prūsų kalbą reikia įtraukti į plačią indoeuropeistikos perspektyvą. Visi tie principai, kuriais autorius remiasi savo darbe, yra didžiai reikšmingi prūsistikos progresui.

Tačiau autorius neakcentuoja, man rodos, paties svarbiausio prūsistikos progresui principo: tyrinėjant prūsų kalbą (aišku, „pačią savyje“!), būtina ją, kaip skurdžių rašto paminklų baltiškąją kalbą, įvairiais aspektais vis nuodugniau ir nuodugniau „perkošti“, visų pirma, per lietuvių bei latvių tarmes (o jau po to – per slavų bei kitas indoeuropiečių kalbas). Tokio baltiškojo „perkošimo“ reikalas, galų gale, yra visiems žinomas ir suprantamas. Tas prūsų leksikos „perkošimas“ (įvairiapusiškas atsižvelgimas į lietuvių bei latvių tarmių leksiką) ne vienur galėjo būti nuodugnesnis ir „Prūsų kalbos“ („Žodyno“) pirmajame

¹ T. y. iš: R. Trautmann. Die altpreussischen Sprachdenkmäler. Göttingen, 1910, p. 1–96; Prūsų kalbos paminklai. V., 1966.

² T. y. iš: G. Gerullis. Die altpreussischen Ortsnamen. Berlin und Leipzig, 1922; R. Trautmann. Die altpreußischen Personennamen. Göttingen, 1925.

tome (toliau: Toporov PJ I). Pateiksiu keletą pavyzdžių.

Pr. *digno* „kalavijo rankena“ (E 427) giminystei su lie. *diegti* = la. *diēgt* paaiškinti ieškoma (nesėkmingai) semantinio pagrindimo net slavų kalbose (Toporov PJ I 338), nors tas pagrindimas iš tikrųjų yra čia pat: kaip, pvz., lie. *máukna* „eglės luobas“ (: *maũkti* „lupti, dirti“) yra iš „daikto, kuris numaukiamas“, taip pr. *digno* „(kalavijo) rankena“ = **dignā* (: lie. dial. *dýg-ti* „durti, smeigti“) yra iš „daikto, į kurį kas įdygstama, įsmeigiama“ (apie tai bus kalbama vėliau).

Pr. *droanse* „snarker – griezlė“ (E 749) etimologija taip ir pasilieka neaiški (Toporov PJ I 374 t.). Betgi yra lie. žem. *drėžti* „plėšti, dėvėti“ (LKŽ II² 695)! Kitaip sakant, pr. *droanse* = **drōnzē* (t.y. **drānzē*) < **drañzē* visai paprasta laikyti galūnės vediniu (su šaknies apofonija) iš veiksmazodžio pr. **drenz-* „plėšti“ = lie. žem. *drėžti* „plėšti, dėvėti“, dėl darybos plg. lie. dial. *griežē* „griezlė“ (iš *griežti*). Vadinas pr. **dranzē* „griezlė“ yra iš „plėšėjos“, plg. lie. *griež(l)ē* „griezlė“ (: *griežti* „rėžti“), *driežlē* „t. p.“ (: *driežti* „plėšti“), *bryžlē* „t. p.“ (: *brýzinti* „pjauti“ Dusetos); plg. dar lie. *plėš-ti*, *rėžti* ir pan., turinčius įvairaus paukščių (ir ne vien jų) „giedojimo“ reikšmes (plg. ir Toporov I. c.). Pr. **drenz-* „plėšti“ = lie. *drėžti* „t. p.“ (kartu su lie. *drýžti* „plyšti“ = *drįžti*) yra iš balt. **drenz-* (: **drinž-*) „plėšti, plyšti“, kuris (su intarpinės kilmės *-n-, plg. Fraenkel LEW s. v. *drižti*) suponuoja senesnę balt. **drež-* „t. p.“; iš pastarojo išriedėjo lie. *drėžti* „plėšti“ (LKŽ II² 693), *drež-ėti* „nenoromis duoti“ (I. c.; iš „atplėšant gabaliukais duoti“), matyt ir lie. *drožti* = la. *drāzt* (tą pačią šaknį turi galbūt ir pr. *drastus*, žr. Baltistica XIV, 54 t). Tolimesni balt. **drež-* „plėšti“ giminaičiai galėtų būti sl. **drasz-* (> rus. *драз-нить* ir kt.), s. isl. *drák* „Streifen“ ir kt.

Pr. *durkis* „hamster – žiurkėnas“ (E 669), kuris taisytinai į *duckis*, irgi laikomas žodžiu be etimologijos (Toporov PJ I 394 t.). Neabejotina, kad Pa(medės) pr. **dukšs* „žiurkėnas“ (E) = Sa(mbos) pr. **dukšs* „šeškas“ (> Sa. vok. *Duck, Dock* „t. p.“). Reikia manyti, kad ir Pa. pr. (= E) **dukšs* iš pradžių reiškė „šešką“ (ar net „šešką; žiurkėną“), išvirtusį „žiurkėną“ dėl to ir tuomet, kai Pamedės prūsai iš slavų pasiskolino „šešką“ (t. y. **naricis* = *naricie* E). Pr. **dukšs* „šeškas“ yra matyt iš „smirdaliaus“, plg. lie. *šėškas*, sl. *дохорб* „t. p.“ (> la. *dukurs* „t. p.“ ME I 512, Būga RR III 766), žr. Būga RR II 316, 318, Vasmer Этимол. словарь русск. яз. IV 270. Kitaip sakant, pr. **dukšs* „šeškas“ nesunkiai gali būti aikomas galūnės vediniu iš veiksmazodžio

pr. **duk-* „smirdėti“ < „leisti kvapą, pūsti“ [dėl darybos plg. lie. *švilpis* „mažoji sniegena“ (: *švilpti*) ir pan.], suponuojančio balt. **dūk-* resp. **dyek-* (plg. balt. **dus-* resp. **dyes-* > lie. *dūs-ti* resp. *dyės-ia* ir pan.), iš kurio yra ir lie. *dūkti* „eiti dujoms, kvėptis, vadėtis, garuoti“ (LKŽ II² 812 tt.) resp. *dvakiū dvōkti* „smirdėti“ (LKŽ II² 994 t.), *dvākas* „atsikvėpimas (atsipūtimas); dvokas“, la. *dvaka* „dvokas“ ir kt. (žr. Fraenkel, LEW 109).

Prūsų kalbos leksikos tyrinėjimams yra svarbu atsižvelgti į lietuvių bei latvių žodžių geografiją. Tačiau šitai recenzuojamoje knygoje ne visur daroma. Pvz.: nagrinėjant pr. **burka-* *n(a)s* „morka“, minimas lie. *buřkonas* „t. p.“ (Toporov PJ I 265), betgi pastarasis dėl savo geografijos gali būti skolinys iš latvių (be to, čia reikėjo pasiremti ir Būga RR III, 771). Arba – pr. *dumsle* „bloze – pūslė“ (E 134), kuris, kaip visiems žinoma, sietinas su lie. dial. *dūmslē* „audinio raukšlė, pasipūtimas“ (LKŽ II² 846; taip pat *dūmslis* „t. p.“, *dūmsla* „t. p.“, *dūmslētis* „darytis dumslėmis“ ir kt., žr. LKŽ II² 845–847); pr. *dumsle* = **dumslē* yra priesagos *-slē* vedinys (plg. lie. *pūslē* < **pūt-slē*) iš pr. **dum-* „pūsti(s)“ = *dūmti* ir kt. (žr. ir Toporov PJ I 391); be to, nesunku įrodyti, kad pr. *dumsle* reiškė ne vien „pūslę“, bet ir „(pasi)pūtimą“. Tačiau niekas neatkreipė dėmesio štai į ką: a) žodžio lie. dial. *dūmslē* (bei kitų žodžių su *dūmsl-*) arealą sudaro žemaičiai, pietiniai vakarų aukštaičiai ir dzūkų dalis, t. y. tie lietuvių tarmių plotai, kuriuose (arba netoli nuo jų) anksčiau gyveno kuršiai ir jotvingiai, b) vietoj lie. *dūmslē* (ir pan.), laikant jį lietuvišku žodžiu – priesagos *-slē* vediniu iš lie. *dūm-ti*, yra lauktinas lie. **dumslē* (lie. *-slē* yra tik po *k* ir pan., žr. Skardžius, Lietuvių kalbos žodžių daryba, p. 169 t.). Lie. dial. *dūmslē* galėtų būti substratinis (ir, iš dalies, adstratinis) palikimas – iš kurš. bei jotv. **dumslē* (= pr. **dumslē*), kurį lietuviai, suvokdami, kad kurš. bei jotv. *s* atliepia lie. *š* (t. y. ne tik lie. *s*), perdirbo į *dūmslē*, plg., pvz., lie. *jūšē* < pr. **jūsē* (= *iuse* E), žr. Būga RR I 478 (tik jis be reikalo veda lie. *jūšē* iš pr. **jūsē* < **jūsjē* < **jūsjē*, kadangi pr. **-sjē* turėjo virsti ne į **-šjē* > *-šē*, o į **-sē*). Žodžio lie. *dūmslē* (ir kt.) priesaisi *-š-* kitaip aiškinti yra kur kas sunkiau.

Keletas pastabų dėl prūsų žodžių reikšmių. Čia, žinoma, nėra reikalo kalbėti apie tuos prūsų žodžius (jų nemaža!), kurių reikšmės yra seniai visiems aiškios. Tačiau yra daug ir tokių prūsų žodžių, kuriems reikšmės nustatyti yra sunku arba labai sunku (kartais ir visai neįgalima). Pastaraisiais atvejais „Prūsų kalbos“ autorius remiasi paprastai tradicinėmis nuomonėmis (Endzelyno, Trautmanno ir t. t.). Čia no-

rečiau stabtelti prie sunkesnių reikšminių problemų, pvz., šių prūsų žodžių.

Pr. *alne* „tyer“ E 647 reikšmė buvo ne „самка оленя = elnė“ (Toporov PJ I 77), o „žvėris“. Tiesa, vok. *tyer* (E 647) galėjo reikšti ir „elnę, Hinde“, tačiau pagrindinė jo reikšmė bus buvusi aiškiai „žvėris, Tier“, plg. v. v. a. *tier* „Tier, bes. wildes Tier (spez. das Reh, Damwild, Hinde)“ – Lexers *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*, 226. Kad *tyer* E 647 pagrindinė reikšmė buvo „žvėris“, rodo ir pats E kontekstas: čia *tyer* yra užvardinamasis žodis – pirmasis tematinėje žodžių grupėje (E 647–670), kurioje sudėti laukinių žvėrių, o ne naminių gyvulių (šiemis yra kita tematinė grupė – E 671–686) pavadinimai. Vadinasi, vok. *tyer* (E 647) čia pavartotas ir ne reikšme „animal – apskritai gyvulys“ (kaip manė Trautmann *Altpreuß. Sprachdenkm.* 298 ir liter., Endzelins, *Senprūšu valoda*, 140), o reikšme „Tier (wildes Tier) = žvėris“. Pr. *alne* E negalėjo reikšti „elnę, Hinde“ dar ir dėl to, kad šiam reikalui buvo *glumbe* „Hinde“ (E 652), plg. ir Trautmann, 1. c. Tačiau *alne* E = **alnē* „žvėris“ yra, be abejo, iš senesnio pr. **alnē* resp. **elnē* „elnė, Hinde“ (= lie. *álnē* resp. *élnē*), greta kurio bus buvęs ir pr. **alnias* resp. **elnias* „elnias, Hirsch“ (= lie. *álnis* resp. *élnis* ir *álnias* resp. *élnias*), plg. dar slavų „elnę“ ir „elnią“. Vėliau prūsų šnektose – tose, kurias atstovauja E žodynėlis, „elniui“ ir „elnei“ atsirado kiti pavadinimai: žodis **ragingis* „raguotas“ virto į *ragingis* „elnias“ (E 651), ir žodis **glumbē* „beragė“ – į *glumbe* „elnė“ (E 652). Dėl to senieji pr. **alnis* „elnias“ ir **alnē* „elnė“ turėjo išnykti, tačiau žodis **alnē* (ne **alnis*, žr. toliau) išliko, nes išsiplėtė jo reikšmė – iki „žvėris“ [plg. (reikšmės susiaurėjimą) s. a. *déor* „žvėris“ > dab. a. *deer* „elnias“], plg. lie.: jo namai miškė, – teip ir gyvėna su *stirnom* Ds (šiam posakyje *stirnos* reiškia ne vien „stirnas“, bet ir apskritai „žvėris“). Galbūt ir pats vok. *tyer* „žvėris...; elnė“ (žr. aukščiau) turėjo šiek tiek įtakos (tačiau ne lemiamos!) virtimui pr. **alnē* „elnė“ > „žvėris“. Šitaip atsitikus E šnektose, naujasis žvėries pavadinimas, t. y. **alnē* (= *alne*) „žvėris“ išstūmė senąjį bendrabaltišką pr. **zvēris* „žvėris“ (= *swir-ins* III, acc. pl.). Iš to, kas pasakyta, nesunku daryti išvadą, kad pr. katekizmų (bent jau III) šnektose (**zvēr-* > **zvīr-* = *swir-ins* „žvėris“ III) bus egzistavęs **alnē* (> **alnī*) „elnė“ (ne „žvėris“!), vadinasi, ir **alnis* „elnias“. Kad naujuoju E šnektų žvėries pavadinimu pasidarė ne pr. **alnis* (masc.!), o pr. **alnē* (fem.!), buvo kaltas pats pr. **zvēris* „žvėris“ (fem.!), prie kurio savąja gimine prisiderino jo pakeitėjas – naujasis E šnektų „žvėris“. Kitaip sakant, tas faktas,

kad „žvėris“ yra *alne* E (o ne **alnis* E), minėta prasme gana aiškiai rodo, jog senovinis pr. **zvēris* „žvėris“, bent jau E šnektose, yra buvęs femininum (o ne masculinum).

Pr. *dongo* „refe“ (E 403) reiškė ne „подставка для посуды“ (Toporov PJ I 361), o „lanką, Reifen“ (matyt, „statinės lanką, Faßreifen“), – apie tai žr. *Baltistica* XIV 52 t.

Pr. *drawine* „bôte“ E 393 reiškė ne „улей“ (Toporov PJ I 371), o „kubilą (drevinį)“. Vok. *bôte* (E 393) reikšmę įprasta aiškinti žodžiu (n. v. a.) *Beute* „ein Bienenstock im Walde – drevinis avilys“ (Pierson, Nesselmann, Trautmann, Būga, Endzelins ir kt.). Dar Nesselmannas (*Altpreußische Monatsschrift*, V, 489) iškėlė mintį (bet nuo jos vėliau atsisakė), kad vok. *bôte* (E 393) esąs (n. v. a.) *Bütte* „rundes flaches Bottcherfaß – kubilas (tam tikras)“; plg. *Bütte* resp. *Butte* „hölzernes Gefäß, Kübel“ (H. Paul, *Deutsches Wörterbuch*, 113) = v. v. a. *büt(t)e* „Gefäß, Bütte“ (Lexers *Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch*, 29). Pastarąją mintį palaikė Ziesemer'is (*Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literat.*, XLIV, 142 t.), pabrėždamas, kad *bôte* (E 393) priklauso grupei žodžių, reiškiančių ne bitininkystės, o smuklės (su jos gėrimais, rakandais) terminus; bet šis argumentas prieš tą, kad *bôte* (E) reiškęs „avilį“, yra silpnokas (E žodynėlyje asociacinių grupių žodžiai ne visur sudėlioti pagal loginį nuoseklumą!). Prieš žodžiui *bôte* (E 393) reikšmės „Beute – avilys“ suteikimą, t. y. prieš šią hipotezę, kuriai įsigalėti ypač padėjo Trautmannas (*Altpreuß. Sprachdenkm.*, 323), yra svarbesnis kitas Ziesemer'io (1. c.) argumentas: *bôte* (E 393) siejant su v. v. ž. *būte* „Beute, hölzernes Bienenfaß“ (taip daro Trautmann 1. c.), E 393 vokiškasis žodis būtų ne *bôte*, o **bute* (= v. v. ž. *būte*). Iš tikrųjų, E žodynėlyje nerandu nė vieno vok. žodžio, kuriame raidė *ō* atspindėtų diftongą (ar monofongą), atliepanti v. v. ž. *iu*; E žodynėlyje raidė *o* vartojama kitam reikalui: *mōle* (E 316), *kynbōm* (E 597), *pfōl* (E 489) ir kt. Pr. *drawine* (E 393) yra priesagos **-inē* vedinys iš pr. **dravē* (ar su kitokiu kamiengaliu), kurio reikšmė bus buvusi „uoksas, drevė“ (dėl jo etimologijos žr. Toporov PJ 371 t.). Pr. *drawine* ne tik darybiškai, bet ir semantiškai gretintinas su liet. dial. *drėv-inē* „medinė statinaitė riebalams laikyti“ (LKŽ II² 692), išvestu iš lie. *drevē* „uoksas“; šių pr. ir lie. vedinių reikšmė bus atsiradusi panašiu būdu: „uoksas“ → „iš nukirsto uokso (drevės) padarytas indas“ = „uoksinis (drevinis) indas“ [iš (nukirsto) uokso (drevės) lengva padaryti kubil(iuk)ą ar statin(ait)ę!]. Šitaip išeina, kad pr. *drawine* (E 393) reiškė ne avilį (kaip įprasta galvoti), o primityvų (archaišką)

kubilą, plg. *standis* E 394, kuris (skolinys) matyt reiškė modernesnę (naujovišką) kubilą, daromą ne iš drevės (uokso), o iš (lenktų) lent(eli)ų; plg. dar pr. *kanowe* E 397 (irgi skolini), kuris buvo „statinė (t. y. bačkaalui ir pan.)“.

Atsižvelgiant į tą visiems žinomą dalyką, kad tyrinėti prūsų kalbą yra nepalyginamai sudėtingiau nei lietuvių ar latvių kalbas, lengva

suprasti, jog čia mano pateiktos kelios pastabos bei papildymai nemenkina įžymaus baltisto V. N. Toporovo „Prūsų kalbos“ pirmojo tomo. Galima drąsiai sakyti, kad šis prūsistikos darbas, kai pasirodys visi jo penki tomai, bus vienas iš didžiausių baltistikos laimėjimų.

V. Mažiulis

V. Urbutis. Žodžių darybos teorija. V., „Mokslas“, 1978, 340 p.

Mokslas – ne sportas, ir pasakyti, kuri jo šaka pirmąja, ne visuomet paprasta. Tačiau vis dėlto, jei kas prisispyręs norėtų sužinoti, kuri lietuvių kalbotyros sritis yra daugiausia pažengusi į priekį, viena pirmųjų būtų galima minėti žodžių darybą. Antai jau senesnėje lietuvių kalbotyroje vienas išpūdingiausių veikalų buvo P. Skardžiaus „Lietuvių kalbos žodžių daryba“ (V., 1943). Tarybiniais laikais žodžių darybos tyrinėjimai taip pat vaisingai varomi į priekį. Pavyzdžiui, akademinėje „Lietuvių kalbos gramatikoje“ pateiktas platus iš esmės sinchroninis dabartinės lietuvių kalbos žodžių darybos aprašas, paskelbta keletas reikšmingų studijinių darbų ir straipsnių (V. Urbutis, E. Jakaitienė). O dabar žengtas naujas didelis žingsnis į priekį – lietuvių kalbotyra gavo pirmą grynai teorinį darbą – „Žodžių darybos teoriją“, kurią parašė Vilniaus universiteto profesorius dr. V. Urbutis, žinomas lietuvių kalbos žodžių darybos tyrėjas.

„Žodžių darybos teorija“ – tai iš tikrųjų išpūdingas, neabejotinai pasaulinės kalbotyros lygio veikalas. Pervertinti jo reikšmę ir svarbą lietuvių kalbotyrai sunku. Pasirodžius šiai knygai, lietuvių kalbos žodžių daryba ir jos teorija įžengė į naujos kokybės savo raidos etapą. Kita vertus, veikalo idėjos, turiningumas, problemų gvildinimo gilumas ir dalykiškas dialogas su žymiaisiais indoeuropiečių kalbų žodžių darybos specialistais (autorius remiasi, polemizuoja ar solidarizuojasi su pusketvirto šimto kalbininkų, žodžių darybos klausimais rašusių 12 kalbų) leidžia šiai knygai toli peržengti lietuvių kalbotyros ribas ir įeiti į bendrosios indoeuropiečių teorinės kalbotyros lobyną, juoba, kad tokių apibendrinamųjų monografinių bendrosios žodžių darybos teorijos tyrinėjimų visoje pasaulinėje kalbotyroje tėra labai mažai. Itin plačiai knygoje remiamasi slavų kraštų (žinoma, visų pirma tarybinės rusų) kalbotyros darbais.

Kaip sako pats autorius, monografijoje „pateikiama žodžių darybos teorija – tai visų pirma pozityvių idėjų bei minčių, randamų pastarojo meto tiek teoriniuose, tiek ir praktiniuose įvairių kalbų žodžių darybos tyrinėjimuose,

apibendrinimas“ (p. 3–4). Knygoje įvertinamas įvairių lingvistikos kryptių ir mokyklų indėlis į bendrosios žodžių darybos teorijos plėtotę, vaisingai panaudojamos jų racionalios idėjos, padedančios kurti vieningą teoriją. V. Urbutio kuriama teorija yra darni, sudaro aišką, modernią sistemą ir yra naujausias kalbotyros žodis, leisiantis toliau vaisingai plėtoti tiek teorinius, tiek praktinius žodžių darybos tyrinėjimus. Labai išpūdingas ir malonus dalykas mums yra ir tai, kad į bendrąją mokslo teoriją įvedama tiek daug lietuvių kalbos faktų. Beje, knygos autoriui tai neturėjo sudaryti keblumų – jis pats yra pateikęs tikslų, naujausius mokslo laimėjimus atitinkantį sinchroninį lietuvių kalbos daiktavardžių darybos aprašą, paskelbtą akademinės „Lietuvių kalbos gramatikos“ I tome (V., 1965). Išplėtos lietuvių kalbos žodžių darybos praktinis tyrinėjimas, be abejo, ne tik sudarė pamatą, bet ir davė daug peno teorinei autoriaus minčiai ir idėjoms. Pavyzdžiui, nemažas teorinės kalbotyros žingsnis į priekį yra galūnės vaidmens žodžių daryboje tikslus apibrėžimas, reikšmingas ir galūnių vedybos būdo, arba, kaip dabar pats V. Urbutis linkęs vadinti, paradigmizacijos, išskyrimas. Analogiškai galėtų būti traktuojama ir kitų flektyvinių kalbų atitinkamų žodžių daryba. Dabar kai kurių kitų kalbų praktinėje žodžių daryboje skiriama nulinė afiksacija ar nulinė sufiksacija iš tikrųjų irgi yra galūnių vedyba (kai sakoma *nulinė afiksacija*, suponuojama, kad žodis daromas iš viso be afiksų, ir galūnės vaidmuo, formuojant vedinį, automatiškai nubraukiamas).

Veikalą sudaro keturi skyriai, kuriuose dėstoma visų pirma sinchroninės žodžių darybos teorija. Pirmajame skyriuje „Diachroninė ir sinchroninė žodžių daryba“ paaiškinama, dėl ko atsiranda kalboje nauji žodžiai, pateikiamas žodžių darybos apibrėžimas bei diachroninės (istorinės) ir sinchroninės (aprašomosios) žodžių darybos supratimas bei skirtumai, panagrinėti žodžių darybos santykiai su kitomis kalbos mokslo šakomis. Be kitų dalykų, skirsnyje „Naujažodžiai ir naujadarai“ parodytas žodžių